

ESPINO LÓPEZ, Antoni. *Pàtria i llibertat. La Guerra de Successió a Catalunya, 1704-1714*. Catarroja-Barcelona: Editorial Afers. Recerca i Pensament, núm. 72, 2013. 220 pàgs. [13 x 21].

L'efemèride commemorativa dels 300 anys del setge de Barcelona per part de les tropes de Felip V, necessàriament havia de comportar la publicació d'una nombrosa producció literària. Tot i que breu, l'original llibre del professor Antoni Espino López vol sumar-se al sempre obert debat relatiu al conflicte dinàstic i a les seves dramàtiques conseqüències per a Catalunya. Així, doncs, en poc més de dues-centes pàgines, l'autor, -que ha publicat: *Las guerras de Cataluña: el teatro de Marte, 1652-1714*. (Madrid, 2014)- s'endinsa en el camp de la realitat bèl·lica d'un conflicte armat internacional, especialment sagnant (amb més d'un milió de morts), en què les víctimes no tan sols foren soldats, sinó també civils. Joaquim Albareda i Salvadó defensà, en el seu moment, l'estudi de la Guerra de Successió Espanyola des de una triple perspectiva: guerra entre potències europees, lluita entre la Corona de Castella i la Corona d'Aragó i divisió entre catalans filipistes i austriacistes. Per altra banda, Josep Maria Torras i Ribé avaluà l'abast de la repressió borbònica. Tanmateix, Antoni Espino López ha considerat que el conflicte successori no necessita ja de matisos revisionistes, sinó d'un nou enfocament. És a dir, el nostre autor proposa en el seu llibre tenir present un nova òptica, a partir de la corrent historiogràfica anglosaxona de la "*New Military History*", la qual promou, des de fa dècades, la història militar com un element més d'anàlisi en l'estudi de les guerres. A Catalunya aquestes tesis han estat ignorades, però noves generacions d'historiadors estan disposats a estudiar els aspectes tàctics i estratègics de les campanyes militars, els problemes logístics dels exèrcits i l'impacte de la mobilització de soldats en el territori. Bon exemple d'aquest renovat interès per la història militar el trobem materialitzat a: Francesc RIART I JOU, Francesc Xavier HERNÁNDEZ CARDONA i Xavier RUBIO CAMPILLO: *La coronela de Barcelona, 1705-1714* (Barcelona, 2010) i a Francesc SERRA I SELLARÉS: *Cardona (1705-1714). La resistència a l'interior* (Barcelona, 2014). El mateix Xavier Rubio, membre de l'ESTOC, vetlla per la difusió del patrimoni militar i l'estudi dels camps de batalla. Però Antoni Espino va més enllà. Gràcies a les fonts primàries consultades a l'Arxiu Històric Nacional de Madrid, l'Arxiu General de Simancas i l'Arxiu de la Corona d'Aragó, aconseguí elaborar una clarificadora cronologia del conflicte dinàstic, amb el suport testimonial d'autors contemporanis tan importants com foren Francesc de Castellví, o bé, el marquès de San Felipe. Aquests documents, però, no poden pas fer oblidar les valuoses referències dels Dietaris de la Generalitat de Catalunya i del Consell de Cent barceloní, els quals han estat complementats amb una selecta bibliografia d'articles i monografies.

Pàtria i llibertat: la Guerra de Successió a Catalunya, 1704-1714, es vertebrava amb una introducció, cinc capítols i una conclusió final. Tot i que la historiografia del nostre país s'ha centrat en els episodis de la conspiració i triomf austriacistes dels anys 1704-1705 i en el setge borbònic de Barcelona de 1713-1714, poca cosa sabem encara dels anys centrals del conflicte. Aquesta és, però, la principal aportació del llibre d'Antoni Espino López: sensibilitzar al lector que molts treballs de la lluita successòria han omès aquest període. Per corregir aquest buit historiogràfic el nostre autor s'ha esforçat en relatar, amb rigor, la seqüència dels esdeveniments bèl·lics més destacats de la guerra. La fluïdesa pedagògica del llibre permeten al

lector captar la seva atenció, sense perdre de vista la complexitat d'un conflicte amb múltiples alternatives i fases. Així, doncs, els anys dels setges de Barcelona de 1704-1706 donaren pas a una guerra de moviments, entre 1707-1710, que culminaren amb les batalles: d'Almansa, Almenar, Saragossa, Brihuega i Villaviciosa. Antoni Espino recorda que un dels èxits de l'esforç militar de Felip V fou mobilitzar els recursos econòmics i humans de Castella, coordinar-los amb els exèrcits de Lluís XIV, sota un sol comandament, i mantenir el control territorial del centre peninsular. La Corona d'Aragó, però, fracassà en el reclutament d'un exèrcit regular al servei de l'arxiduc Carles. Milícies, miquelets i coroneles foren les unitats armades preferides pels catalans. Tanmateix, el poder marítim dels aliats ajudà a planificar una estratègia de tenassa contra la cort de Madrid des de: Portugal, Andalusia i la Corona d'Aragó, però no aconseguí doblegar Castella. En canvi, la resistència catalana, entre 1711-1713, dificultà els projectes de Felip V de ràpida submissió del país i afavorí una guerra de posicions estàtica amb l'estancament dels fronts catalans en els eixos: Nord-Empordà, Segre-Lleida i Ebre-Tortosa, malgrat la exitosa conquesta dels Regnes de València i Aragó. Els anys 1713-1714 quedarien circumscrits al setge de Barcelona, els intents de les forces catalanes per trencar-lo, la repressió borbònica a la rereguarda del duc de Berwick (sense oblidar tampoc els excessos comesos per forces austriacistes) i la rendició final de Cardona i els altres reductes catalans.

RAFAEL CERRO NARGÁNEZ
(Doctor en Historia Moderna,
Universitat de Barcelona)

Traducción de la reseña anterior:

La efemérides conmemorativa de los 300 años del asedio de Barcelona por parte de las tropas de Felipe V, tenía que comportar necesariamente la publicación de una numerosa producción literaria. Aunque breve, el original libro del profesor Antoni Espino López quiere sumarse al debate abierto relativo al conflicto dinástico y a sus dramáticas consecuencias para Cataluña. Así pues, en poco más de doscientas páginas, el autor, -que ha publicado: *Las guerras de Cataluña: el teatro de Marte, 1652-1714* (Madrid, 2014)- se adentra en el campo de la realidad bélica de un conflicto armado internacional, especialmente sangriento (con más de un millón de muertos), en que las víctimas no fueron tan sólo soldados, sino también civiles. Joaquim Albareda i Salvadó defendió, en su momento, el estudio de la Guerra de Sucesión Española desde una triple perspectiva: guerra entre potencias europeas, lucha entre la Corona de Castilla y la Corona de Aragón y división entre catalanes filipistas y austracistas. Por otro lado, Josep Maria Torras i Ribé evaluó la magnitud de la represión borbónica. Asimismo, Antoni Espino López ha considerado que el conflicto sucesorio no necesita ya matices revisionistas, sino un nuevo enfoque. Es decir, nuestro autor propone en su libro tener presente una nueva óptica, a partir de la corriente historiográfica anglosajona de la "*New Military History*", la cual promueve desde hace décadas, la historia militar como un elemento más de análisis en el estudio de las guerras. En Cataluña estas tesis han sido ignoradas, pero las nuevas generaciones

de historiadores se hallan dispuestas a estudiar los aspectos tácticos y estratégicos de las campañas militares, los problemas logísticos de los ejércitos y el impacto de la movilización de soldados en el territorio. Un buen ejemplo de este renovado interés por la historia militar lo hallamos materializado en: Francesc RIART I JOU, Francesc Xavier HERNÁNDEZ CARDONA i Xavier RUBIO CAMPILLO: *La coronela de Barcelona, 1705-1714*. (Barcelona, 2010) y en Francesc SERRA I SELLARÉS: *Cardona (1705-1714). La resistència a l'interior*. (Barcelona, 2014). El mismo Xavier Rubio, miembro del ESTOC, vela por la difusión del patrimonio militar y por el estudio de los campos de batalla. Pero Antoni Espino va más allá. Gracias a las fuentes primarias consultadas en el Arxiu Històric Nacional de Madrid, el Arxiu General de Simancas y el Arxiu de la Corona d'Aragó, consigue elaborar una clarificadora cronología del conflicto dinástico, con el soporte testimonial de autores contemporáneos tan importantes como fueron Francesc de Castellví, o bien, el marqués de San Felipe. Si bien estos documentos no nos pueden hacer olvidar las valiosas referencias de los Dietarios de la Generalitat de Catalunya y del Consell de Cent de Barcelona. Los cuales han sido completados con una selecta bibliografía de artículos y monografías.

Pàtria i llibertat: la Guerra de Successió a Catalunya, 1704-1714, se vertebra con una introducción, cinco capítulos y una conclusión final. A pesar de que la historiografía de nuestro país se ha centrado en los episodios de la conspiración y el triunfo austracista de los años 1704-1705 y en el asedio borbónico de Barcelona de 1713-1714, se desconocen muchos aspectos del periodo central del conflicto. Esta es la principal aportación del libro de Antoni Espino López: sensibilizar al lector de que muchos trabajos de lucha sucesoria han omitido dicho periodo. Para corregir este vacío historiográfico nuestro autor se ha esforzado en relatar, con rigor, la secuencia de los acontecimientos bélicos más destacados de la guerra. La fluidez pedagógica del libro capta la atención del lector, sin perder de vista la complejidad de un conflicto con múltiples alternativas y fases. Así, los años de los asedios de 1704-1706 dieron paso a una guerra de movimientos, entre 1707-1710 que culminó con las batallas de: Almansa, Almenar, Zaragoza, Brihuega y Villaviciosa. Antoni Espino recuerda que uno de los éxitos del esfuerzo militar de Felipe V fue movilizar los recursos económicos y humanos de Castilla, coordinarlos con el ejército de Luis XIV, bajo un único comandamiento, y mantener el control territorial del centro peninsular. La Corona de Aragón fracasó en el reclutamiento de un ejército regular al servicio del archiduque Carlos. Milicias, miquelets i coroneles fueron las unidades armadas preferidas por los catalanes. Asimismo, el poder marítimo de los aliados ayudó a planificar una tenaz estrategia contra la corte de Madrid desde: Portugal, Andalucía y la Corona de Aragón, pero no consiguió doblegar a Castilla. En cambio, la resistencia catalana, entre 1711-1713, dificultó los proyectos de Felipe V de rápida sumisión del país y favoreció una guerra de posiciones estática con el estancamiento del frente catalán en los ejes: Norte-Ampurdán, Segre-Lérida y Ebro-Tortosa, a pesar de la exitosa conquista de los Reinos de Valencia y Aragón. Los años 1713-1714 quedarían circunscritos al asedio de Barcelona, el intento de las fuerzas catalanas por romperlo, la represión borbónica en la retaguardia del duque de Berwick (sin olvidar tampoco los excesos cometidos por las fuerzas austracistas) y la rendición final de Cardona y otros reductos catalanes.

RAFAEL CERRO NARGÁNEZ
(Doctor en Historia Moderna,
Universitat de Barcelona)